

VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE

1435 Na osnovu člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 110. sjednici održanoj 23. oktobra 2014. godine, donijelo je

ODLUKU O USVAJANJU STRATEŠKE PLATFORME RAZVOJA OBRAZOVANJA ODRASLIH U KONTEKSTU CJELOŽIVOTNOG UČENJA U BOSNI I HERCEGOVINI, ZA PERIOD 2014.-2020.

Član 1. (Predmet Odluke) (1) Ovom odlukom usvaja se Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini, za period 2014.-2020. (u daljem tekstu: Strateška platforma). (2) Strateška platforma je sastavni dio ove odluke. Član 2. (Sadržaj i primjena Odluke) (1) Strateška platforma usvojena ovom odlukom predstavlja pravni okvir i osnov za djelovanje i saradnju nadležnih organa, institucija, organizacija i pojedinaca na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, na planu usvajanja i pune implementacije neophodnih strateških i/ili drugih razvojnih dokumenata o i u vezi s obrazovanjem odraslih. (2) Strateškom platformom se utvrđuju globalni pravci razvoja obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, za period 2014.-2020. godina, kao zajednička platforma za razvoj savremenih politika obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, zasnovanih na konceptu cjeloživotnog učenja.

(3) Strateška platforma uspostavlja osnovu za sistemski međusektorski pristup strateškom planiranju razvoja obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini i inicira neophodne reformske procese u ovoj oblasti koji treba da doprinesu većoj konkurentnosti na tržištu znanja i rada, povećanoj mobilnosti i profesionalnoj fleksibilnosti pojedinca, te društveno-ekonomskoj revitalizaciji. Član 3. (Stupanje na snagu) Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH". VM broj 187/14 23. oktobra 2014. godine Sarajevo Predsjedavajući Vijeća ministara BiH Vjekoslav Bevanda, s. r.

STRATEŠKA PLATFORMA RAZVOJA OBRAZOVANJA ODRASLIH U KONTEKSTU CJELOŽIVOTNOG UČENJA U BOSNI I HERCEGOVINI ZA PERIOD 2014.-2020. KORIŠTENJA TERMINOLOGIJA I DEFINICIJE TERMIN DEFINICIJA

Strategija

Skup pravila, principa i zakona, koji se koriste u donošenju dugoročnih upravljačkih akcija u funkciji sistema na koji se odnosi. Također označava metodiku aktivnosti pojedinca ili grupe koja treba da osigura što racionalnije ostvarivanje postavljenih ciljeva. Platforma Osnova nečega, polazna točka, misao ili pobuda kao pokretač i osnova za neku aktivnost ili djelatnost

Obrazovanje

Pedagoški proces u funkciji obogaćivanja ljudske spoznaje. Obuhvaća usvajanje određenog sistema znanja, formiranja praktičnih umijeća i navika kao pretpostavke i temelja razvitka; spoznajnih snaga i sposobnosti; oblikovanje naučnog pogleda na svijet; povezivanje znanja s praktičnom, profesionalnom i bilo kojom drugom djelatnošću (Pedagoška enciklopedija 2).

Odrasli

Osoba koja ima više od 15 godina života a koja nije završilo osnovnu školu, odnosno osoba starija od 18 godina života koja se obrazuje.

Obrazovanje odraslih

Cijeli skup procesa učenja, formalnih i ostalih u kojem odrasle osobe (u skladu s definicijom odrasle osobe u društvima kojima pripadaju) razvijaju svoje sposobnosti, obogaćuju svoje znanje i unaprjeđuju svoje tehničke ili profesionalne kvalifikacije ili ih preusmjeravaju da bi zadovoljile svoje potrebe ili potrebe svojih društava (UNESCO).

Formalno obrazovanje

Učenje usmjereno od strane nastavnika ili instruktora koje se stječe u obrazovnim ustanovama, a prema nastavnim planovima i programima odobrenim od nadležnih obrazovnih vlasti (OKO BiH).

Neformalno obrazovanje

Organiziran proces učenja i obrazovanja usmjeren ka usavršavanju, specijalizaciji i dopunjavanju znanja, vještina i sposobnosti prema posebnim programima koje izvode organizatori obrazovanja (redovne škole, centri za obuku, kompanije, agencije i slično) - OKO BiH.

Informalno učenje

Neplanirano učenje i sticanje znanja kroz svakodnevne aktivnosti (OKO BiH).

Cjeloživotno učenje

Sveukupna aktivnost učenja tokom života, a s ciljem unapređenja znanja, vještina i kompetencija unutar osobne i građanske, te društvene perspektive i/ili perspektive zaposlenja; obuhvaća učenje u svim životnim razdobljima (od rane mladosti do starosti) i u svim oblicima u kojima se ostvaruje (formalno, neformalno i informalno), pri čemu se učenje shvaća kao kontinuirani proces u kojem su rezultati i motiviranost pojedinca u određenom životnom periodu uvjetovani znanjem, navikama i iskustvima učenja stečenim u mlađoj životnoj dobi; četiri su osnovna, međusobno povezana cilja koja se vezuju uz cjeloživotno učenje: osobno zadovoljstvo i razvoj pojedinca, aktivno građanstvo, društvena uključenost i zapošljivost.

I. UVOD U posljednja dva desetljeća razvoj bosanskohercegovačkog društva pod snažnim je utjecajem privredne internacionalizacije, proizvodno-tehničke globalizacije i nagle informatizacije društva u cjelini. Brojne tranzicijske promjene otvaraju nove mogućnosti u komunikaciji, zapošljavanju i aktivnijem sudjelovanju pojedinaca u društvenom životu. S obzirom na trenutačno nesigurnu ekonomsku klimu u BiH, investiranje u razvoj ljudskih potencijala postaje tim značajnije jer obrazovanje može uspostaviti ravnotežu između razvitka pojedinca i razvoja društva, materijalnih i duhovnih potreba te tehnologije i vrijednosnog sistema. Stoga je danas više nego ikada potrebno da građani stječu znanja vještine i kompetencije kako bi se pripremili za izazove proklamiranog "društva znanja". Prihvatanje koncepta cjeloživotnog učenja, kao jedne od temeljnih komponenti socijalnog modela društva, postaje nužnost u pripremi građana za proaktivno djelovanje, jer ono integrira sve vidove obrazovanja/učenja i omogućava svekoliki razvitak pojedinca. 1. OBRAZOVANJE ODRASLIH U KONTEKSTU CJELOŽIVOTOG UČENJA Obrazovanje je otvoren i dinamičan sistem koji se stalno mijenja i nadograđuje u skladu s ekonomskim, tehnološkim i znanstvenim razvojem društva te kulturološkim i drugim promjenama koje se događaju kako na lokalnom i regionalnom, tako i na globalnom planu. U traganju za odgovorima na pitanje kako obrazovanje usuglasiti sa zahtjevima modernog društva, razvili su se globalni koncepti obrazovanja pod različitim nazivima kao što su: "društvo koje uči", "društvo znanja", "društvo i ekonomija utemeljena na znanju". Proces učenja tokom cijeloga života nameće građanima svih starosnih dobi potrebu sticanja novih i unapređenja već stečenih znanja, vještina i kompetencija. Cjeloživotno učenje najbolji je odgovor na zamjenu koncepta doživotnog radnog mjesta konceptom doživotno potrebnog znanja, vještina i kompetencija. Promjena koncepta uvjetovana je svakodnevnim

povećanjem novog znanja i sve bržim zastarjevanjem postojećeg znanja, vještina i kompetencija ali i potrebom prilagođavanja postojećih nespecifičnih znanja, vještina i kompetencija zahtjevima izmijenjenih radnih mjesta koja donosi globalnu privredu. Stoga cjeloživotno učenje ima ključnu ulogu za razvoj i koordiniranje strategije zapošljavanja i promoviranje radne snage koja je vješta, obučena i prilagodljiva sve zahtjevnijem tržištu radne snage. Na ovaj način učenje kroz cijeli život postaje mnogo više od ekonomskog pitanja jer viši nivo obrazovanja i kontinuiranog učenja, koje je dostupno svima, predstavljaju bitan preduvjet za reduciranje nejednakosti i preveniranje marginalizacije pojedinca ili grupe. U tom procesu prožimaju se četiri cilja i to: osobno ispunjenje, aktivno građanstvo, socijalna uključenost (kohezija) i sposobnost zapošljavanja (prilagodljivost). Cjeloživotno učenje, kao dio vizije društva utemeljenog na znanju i konceptualni okvir svih vidova obrazovanja, uključuje i komponentu obrazovanja odraslih kao sveukupne aktivnosti učenja tokom života, a s ciljem unapređenja znanja, vještina i kompetencija unutar osobne i građanske, te društvene perspektive i/ili perspektive zaposlenja. Ono obuhvaća učenje u svim životnim razdobljima (od rane mladosti do starosti) i u svim oblicima u kojima se ostvaruje (formalno, neformalno i informalno), pri čemu se učenje shvaća kao kontinuirani proces u kojem su rezultati i motiviranost pojedinca u određenom životnom periodu uvjetovani znanjem, navikama i iskustvima učenja stečenim u mlađoj životnoj dobi. Četiri su osnovna, međusobno povezana cilja koja se vezuju uz cjeloživotno učenje: osobno zadovoljstvo i razvoj pojedinca, aktivno građanstvo, društvena uključenost i zapošljivost. Od 90-tih godina, evropske politike obrazovanja odraslih definiraju se samo unutar koncepcije cjeloživotnog učenja, a obrazovanje odraslih postaje najdinamičniji segment obrazovnih sistema u Evropi i svijetu. Stoga je nužno osmisliti i implementirati strategije obrazovanja odraslih na svim nivoima vlasti u BiH. 2. POLAZNE OSNOVE ZA IZRADU STRATEŠKE PLATFORME Kao polazne osnove za izradu Strateške platforme korišteni su brojni međunarodni i evropski dokumenti te strategije razvoja i zakonodavna regulativa na različitim nivoima vlasti u BiH vodeći računa o institucionalnim strukturama i njihovim nadležnostima uvažavajući pritom utvrđene principe i svrhu njezine izrade. 2.1. STRATEGIJE RAZVOJA I ZAKONODAVNA REGULATIVA Cjeloživotno učenje i obrazovanje

odraslih u BiH determinirano je "dvostrukim" strateškim okvirom: prvim "vanjskim", koji predstavljaju potpisani i za BiH obavezujući međunarodni i EU dokumenti i drugi - "unutrašnji", koji čine razvojni dokumenti različitih društvenih sektora na različitim nivoima vlasti u BiH. Međunarodni i evropski kontekst cjeloživotnog učenja odnosi se na brojna strateška dokumenta (Aneks I.) koji prepoznaju međunarodnu i evropsku dimenziju obrazovanja i iniciraju dublje reformske procese, dajući globalne smjernice za buduće politike razvoja obrazovanja odraslih u BiH utemeljene na konceptu cjeloživotnog učenja. Strateški pravci razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini sa planom implementiranja 2008.-2015. preciziraju da "Bosna i Hercegovina teži izgraditi društvo utemeljeno na znanju, istovremeno omogućavajući i razvoj punih potencijala svakog pojedinca."¹

Politike - smjernice i ključni razvojni ciljevi za obrazovanje odraslih uglavnom su uključeni u postojeće strategije obrazovnog sektora (Aneks II.) jer posebnih strategija cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih nema ni na jednom nivou vlasti u BiH. U ostalim sektorskim politikama, obrazovanje odraslih tretira se kao ključni instrument za prevazilaženje i rješavanje postojećih problema u tim sektorima (Aneks III.).

Zakonodavni okviri obrazovnog sektora u području razvoja obrazovanja odraslih determinirani su obavezama koje je BiH preuzela potpisivanjem međunarodnih ugovora i EU dokumenata. Pored toga navedeni okviri uvjetovani su Ustavom BiH i ustavima entiteta i kantona/županija te Statutom Brčko distrikta BiH, kao okvirima u pogledu osiguranja i zaštite prava na obrazovanje i odgovornosti za kreiranje i provođenje obrazovnih politika. Na nivou BiH usvojena su četiri okvirna zakona iz oblasti obrazovanja, koji sadrže načelne odredbe o obrazovanju odraslih i Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (Aneks IV.). Obrazovanje odraslih regulirano je postojećim zakonima i podzakonskim aktima i ne postoje posebni zakoni koji primarno reguliraju obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje osim u Republici Srpskoj (Zakon o obrazovanju odraslih). Pregled tih zakona sadrži Aneks V. Pored navedenih zakona, određeni aspekti učenja odraslih uređeni su i zakonima u oblasti rada, zapošljavanja i socijalne politike a njihov prikaz donosi Aneks VI.

2.2. INSTITUCIONALNE STRUKTURE I NADLEŽNOSTI Na različitim nivoima vlasti uspostavljene su institucionalne strukture odgovorne za formuliranje, upravljanje, koordinaciju i praćenje politika obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH. Institucionalne strukture uključuju organe (tijela) vlasti, stručne ustanove/institucije, organizacije i tijela različitih društvenih sektora, shodno ustavnim i zakonskim odgovornostima pojedinih nivoa vlasti.

2.2.1. Institucionalne strukture i nadležnosti u sektoru obrazovanja
Upravljanje obrazovanjem u BiH provodi se po policentričnom modelu (centralizirano u RS-u i BD BiH, a decentralizirano u FBiH gdje kantoni/županije centralizirano upravljaju obrazovanjem). Punu i nepodijeljenu nadležnost u obrazovanju imaju RS, deset kantona/županija u FBiH i BD BiH. Svaka od ustavnih jedinica uspostavila je institucije i ustanove za organizaciju i upravljanje obrazovanjem.
2.2.1.1. Institucije i nadležnosti na nivou BiH Ministarstvo civilnih poslova BiH (MCP) jedina je institucija izvršne vlasti na razini BiH koja u širokoj lepezi nadležnosti ima i obrazovanje. Ono je mjerodavno za obavljanje poslova i izvršavanje zadataka koji su u nadležnosti BiH i koji se odnose na koordinacijske aktivnosti, usklađivanje planova entitetskih vlasti i definiranje strategije na međunarodnom planu u područjima:...(...)...nauke i obrazovanja, rada i zapošljavanja...² Koordinirajuću ulogu MCP provodi putem Konferencije ministara obrazovanja u BiH (u daljem tekstu: Konferencija) za koju Sektor za obrazovanje obavlja sve upravne i administrativne poslove. Konferencija je stalno i najviše

¹ "Službeni glasnik BiH", broj 63/08

² Zakon o ministarstvima i drugim tijelima uprave u BiH, članak 15. stavak 2., alineja 3. ("Službeni glasnik BiH", broj 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 103/09, 87/12 i 6/13) savjetodavno tijelo za koordinaciju obrazovanja u BiH, koja svojim mandatom ne zadire u ustavne i zakonske nadležnosti obrazovnih vlasti na svim nivoima.³ Za osiguranje kvaliteta u predtercijarnom odgoju i obrazovanju utemeljena je Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO)⁴ Navedena Agencija nadležna je za "uspostavljanje standarda znanja, ocjenjivanje postignutih rezultata i razvoj zajedničke jezgre nastavnih planova i programa u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju, i za druge stručne poslove u oblasti standarda znanja i ocjenjivanja kvaliteta koji su određeni posebnim zakonima i drugim propisima."⁵ Pored toga, u skladu s članom 10. Okvirnog zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u BiH, Agencija prati standard i kvalitet obrazovanja u okviru srednjeg stručnog obrazovanja, uključujući obrazovanje odraslih.

Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju u BiH uspostavljene su dvije institucije u oblasti visokog obrazovanja. Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta (AVO) nadležna je, između ostalog, za utvrđivanje, jasnih, transparentnih i pristupačnih kriterija za akreditaciju visokoškolskih ustanova i donošenje normi kojima se određuju minimalni standardi u oblasti visokog obrazovanja, vođenje državnog registra akreditiranih visokoškolskih ustanova u BiH, objavljivanje liste akreditiranih visokoškolskih ustanova u

BiH na internet stranici Agencije.⁶ Centar za informiranje i priznavanje dokumenata u oblasti visokog obrazovanja (CIP), nadležan je za informiranje i priznavanje visokoškolskih kvalifikacija u BiH u skladu s

Lisabonskom konvencijom o priznavanju visokoškolskih kvalifikacija. Za provođenje reforme visokog obrazovanja, prema članu 43. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju, sporazumom univerziteta/sveučilišta uspostavljena je Rektorska konferencija/ Rektorski zbor Bosne i Hercegovine, kao savjetodavno tijelo. Nju čine rektori licenciranih i akreditiranih univerziteta/sveučilišta u BiH. Ona utvrđuje i zastupa njihove zajedničke interese te ostvaruje saradnju s institucijama u oblasti obrazovanja u BiH. Također, kao savjetodavno tijelo za praćenje i analizu stanja predškolskog, osnovnog i općeg srednjeg obrazovanja uspostavljeno je i Vijeće za opće obrazovanje u Bosni i Hercegovini⁷ Predviđeno je osnivanje tripartitnih savjetodavnih vijeća za

osiguranje širokog društvenog dijaloga u području stručnog obrazovanja i bolje veze obrazovanja i tržišta rada.
2.2.1.2. Institucije i nadležnosti u Federaciji BiH U Federaciji BiH, shodno članu III.4.b.) Ustava FBiH federalne jedinice - kantoni/županije imaju sve nadležnosti koje nisu izričito povjerene federalnoj vlasti.

Kantoni/županije pored ostalog nadležni su za utvrđivanje obrazovne politike, uključujući donošenje propisa o

naobrazbi i osiguranje naobrazbe. U svih deset kantona/županija u FBiH uspostavljena su kantonalna/županijska ministarstva prosvjete (obrazovanja).³ "Memorandum o razumijevanju za uspostavljanje Konferencije ministara obrazovanja u BiH", tačka 1. ("Službeni glasnik BiH", broj 19/08) 4 Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje ("Službeni glasnik BiH", broj 88/07) 5 Član 4. Zakona o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje ("Službeni glasnik BiH", br. 88/07) 6 Član 48. i 49. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini ("Sl. glasnik BiH", br. 59/07 i 59/09) 7 Rješenje o imenovanju članova vijeća za opće obrazovanje u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 86/11)

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke na razini FBiH, vrši administrativne, stručne i druge poslove koji se odnose na koordiniranje planiranja i aktivnosti u oblasti obrazovanja.¹ Stručne, razvojne, istraživačke i s njima povezane upravno-administrativne poslove u sektoru obrazovanja u FBiH, vrši sedam (7) pedagoških zavoda (šest pedagoških zavoda i jedan Zavod za školstvo), utemeljenih u šest kantona/županija: Unsko-sanskom, Tuzlanskom, Zeničkodobojškom, Bosansko-podrinjskom, Hercegovačko-neretvanskom (Pedagoški zavod i Zavod za školstvo) i Kantonu Sarajevo. Pedagoški zavodi ustanovljeni su uglavnom za unaprijeđenje odgojno-obrazovnog rada, savjetovanje i vršenje stručno-pedagoškog nadzora nad radom ustanova predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja a ključni zadaci su im razvoj nastavnih planova i programa, uvođenje novih pristupa i metoda u odgojno-obrazovni proces, usavršavanje i obuka nastavnika. 2.2.1.3. Institucije i nadležnosti Republike Srpske U skladu s članom 68. stavka 1. tačka 12. Ustava, Republika Srpska uređuje i osigurava između ostaloga "brigu o djeci i mladeži, naobrazbu, kulturu i zaštitu kulturnih dobara, tjelesnu kulturu." Upravljanje obrazovanjem u ovom entitetu centralizirano je u Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske koje obavlja upravne i druge stručne poslove koji se odnose na: "sistem predškolskog vaspitanja, osnovnog obrazovanja i vaspitanja, srednjoškolskog i visokog obrazovanja ... (...)... obezbjeđuje cjeloživotno učenje, kreira upisnu politiku u skladu sa potrebama tržišta rada."² Zavod za obrazovanje odraslih Republike Srpske prva je i za sada jedina institucija ove vrste u BiH. Utemeljen je Zakonom o republičkoj upravi Republike Srpske, kao upravna organizacija u sastavu Ministarstva prosvjete i kulture RS-a. Navedeni Zavod vrši: stručne, analitičke i razvojne poslove u oblasti obrazovanja odraslih; pripremanje, praćenje i razvoj programa obrazovanja odraslih; utvrđivanje kriterije za uspostavu i provođenje programa obrazovanja odraslih; odobravanje posebnih programa obrazovanja; praćenje i vrjednovanje programa; utvrđivanje kvalitete programa, organiziranje i provođenje stručnog usavršavanja nastavnika i predavača; davanje stručnog mišljenja organizatorima obrazovanja odraslih.³ U sastavu Ministarstva prosvjete i kulture RS-a, djeluje i Republički pedagoški zavod Republike Srpske, također kao republička upravna organizacija. On "...obavlja stručne i druge poslove koji se odnose na stručne i savjetodavne poslove u praćenju, unapređivanju i razvoju vaspitanja i obrazovanja u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju..."⁴ Agencija za akreditaciju visokoškolskih ustanova Republike Srpske⁵ utemeljena je kao samostalna, nezavisna i neprofitna organizacija a nadležna je za provođenje postupka akreditacije visokoškolskih ustanova u RS-u, u saradnji s

¹ Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave ("Službene novine Federacije BiH", broj 58/02, 19/03, 38/05, 2/06, 8/06, 61/06 i 48/11) ² Član 19. Zakon o republičkoj upravi Republike Srpske ("Službeni glasnik RS" broj 118/08, 74/10 i 86/10) ³ Član 64. stavak 1. Zakona o republičkoj upravi Republike Srpske ("Službeni glasnik RS" br. 118/08, 74/10 i 86/10) ⁴ Član 50. Zakona o republičkoj upravi Republike Srpske ("Službeni glasnik RS" broj 118/08, 74/10 i 86/10) ⁵ Zakon o visokom obrazovanju ("Službeni glasnik RS", broj 73/10, 19/11 i 84/12)

Agencijom za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta u BiH. 2.2.1.4. Institucije i nadležnosti Brčko distrikta BiH U Brčko distriktu BiH, shodno članu 8. Statuta⁶ u "mjerodavnosti javnih tijela vlasti u Distriktu" spada i oblast obrazovanja. Pored drugih organa/tijela, javnu upravu čine odjeli/odjeljenja Vlade Distrikta. Šefovi odjela imaju izvršne ovlasti predviđene zakonima Distrikta. Odjel za obrazovanje Vlade BD BiH obavlja stručne, administrativne i druge poslove koje se odnose na "provođenje zakona i propisa nadležnih tijela i institucija BiH i distrikta iz oblasti obrazovanja..." U okviru Odjela/Odjeljenja za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH djeluje i Pedagoška institucija, koja je nadležna za vršenje stručno-pedagoškog nadzora i unaprijeđenje odgojnoobrazovne djelatnosti u BD BiH. 2.2.1.5. Institucije/ustanove organizatori obrazovanja odraslih Obrazovanjem, obukom i osposobljavanjem odraslih, kao redovnom djelatnošću ili onom koja prati redovnu, bave se javne i privatne obrazovne ustanove, druge specijalizirane institucije (radnički univerziteti, centri za stručno obrazovanje i osposobljavanje, auto-škole, škole stranih jezika, škole za računalstvo...), zavodi za zapošljavanje, profesionalna udruženja, nevladine organizacije, penološke ustanove, vjerske institucije, sindikati i dr. 2.2.2. Institucionalna struktura u sektoru rada i zapošljavanja Ministarstvo civilnih poslova BiH nadležno je za "obavljanje poslova i izvršavanje zadataka koji su u nadležnosti BiH i koji se odnose na utvrđivanje osnovnih principa koordiniranja aktivnosti, usklađivanja planova entitetskih tijela vlasti i definiranje strategije na međunarodnom planu"⁷ u području rada i zapošljavanja. Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine je, u skladu s članom 6. Zakona o Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine⁸, nadležna za saradnju s nadležnim agencijama, institucijama i međunarodnim organizacijama; ima koordinirajuću ulogu u saradnji sa zavodima za zapošljavanje na nižim nivoima; prati, analizira i istražuje privredna, društvena i druga kretanja, stanje zaposlenosti i nezaposlenosti itd. Na razini entiteta, u FBiH uspostavljeno je Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, a u Republici Srpskoj Ministarstvo rada i

borračko-invalidske zaštite. Oba ministarstva imaju slične odgovornosti koje su vezane za: politike rada i zapošljavanja, strategije, radne odnose, prava po osnovu rada itd. Na nivou kantona/županija također su uspostavljena ministarstva u ovoj oblasti. U Brčko distriktu BiH nema uspostavljenog posebnog Vladinog odjela za rad, zapošljavanje ili socijalnu zaštitu, već su pitanja iz ove oblasti u nadležnosti različitih odjela. U skladu s postojećim zakonima o posredovanju u zapošljavanju, javne ustanove - zavodi za zapošljavanje uspostavljeni su u oba entiteta (JU Zavod za zapošljavanje Republike Srpske, sa centralnom službom, 6 filijala i 58 biroa; Federalni zavod za zapošljavanje u FBiH s deset 6 Član 8. stav 1. tačka f) Statut Brčko distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", broj 17/08, 39/09 i 2/10) 7 Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine; članak 15. stav 2., alineja 3. ("Službeni glasnik BiH" br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 103/09, 87/12 i 6/13) 8 Zakon o Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 21/03, 43/09)

kantonálnih/županijskih javnih službi za zapošljavanje i 79 biroa/podružnica u svakoj općini u FBiH). U Brčko distriktu BiH također je uspostavljen Zavod za zapošljavanje BD BiH. U skladu s važećim propisima, poslovima posredovanja u zapošljavanju, osim javnih zavoda/službi, mogu se baviti i privatne agencije. U BiH trenutno postoje 23 privatne agencije za posredovanje u zapošljavanju. 1 2.3. PRINCIPI I SVRHA IZRADE STRATEŠKE PLATFORME U izradi Strateške platforme razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH primjenjivani su sljedeći temeljni principi: a) partnerstvo u izradi i postizanje konsenzusa svih pozvanih zainteresiranih strana b) "zajedničko vlasništvo" nad strateškim dokumentima i akcijskim planovima c) transparentnost postupaka i zajedničko odlučivanje d) strateški dokumenti su kombinacija; vizije, dugoronih usmjerenja i prioriteta e) stalni nadzir i monitoring te analiza i ažuriranje planova f) paradoks dualiteta (strateški dokumenti i akcijski planovi su dinamični i podložni promjenama a s druge strane treba ih u najvećoj mjeri, poštivati i implementirati). Strateška platforma je namijenjena, prije svega, nadležnim obrazovnim vlastima u BiH kao okvir za izradu strategija razvoja obrazovanja odraslih na entitetskim i kantonalnim/županijskim nivoima, te nivou BDBiH. Pored toga ona može poslužiti za stvaranje povoljnog društvenog ambijenta i temeljnih mehanizama za obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja. 3.

METODOLOGIJA IZRADE STRATEŠKE PLATFORME Postupak izrade Strateške platforme razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH sadrži određen broj faza i koraka koji su međusobno povezani. Izlazni rezultati prethodne faze korišteni su kao ulazni podaci (imputi) za sljedeću fazu i bili su predmetom diskusije i odobravanja radne grupe. Operativna i upravljačka struktura izrade Strateške platforme oblikovana je kako bi osigurala sudjelovanje svih zainteresiranih aktera. Postupak izrade Strateške platforme provodio se kroz sljedeće faze: Faza I: Socioekonomski pregled (SEP) na državnom i entitetskom nivou Faza II: SWOT analiza - alat za identifikaciju komparativnih prednosti Faza III: Vizija i misija obrazovanja odraslih Faza IV: Komparativne prednosti i strateške orijentacije Korak 1: Analiza strategije snaga i prilika ("maxi-maxi" strategija). Korak 2: Analiza vizije i njezinih vrijednosti te komparativnih prednosti. Korak 3: Održivosti strateških orijentacija ("push-pull" guraj-vuci analiza). Korak 4: Određivanje strateških orijentacija prema SWOT matrici Faza V: Stablo ciljeva (dugoročni, srednjoročni i kratkoročni ciljevi)

1 Agencija za rad i zapošljavanje BiH - Stručna konferencija Javno-privatno partnerstvo u oblasti zapošljavanja jedan od modela za veću zaposlenost, prosinac 2011.

Faza VI: Operativni plan - razrada dokumenta (ciljevi, mjere, nositelji i rokovi). II. DRUŠTVENA KRETANJA U FUNKCIJI OBRAZOVANJA Obrazovanje odraslih u BiH odvija se u kontekstu društvene tranzicije koja se provodi na dva ključna polja i to demokratizaciji civilnog društva i prijelazu s planske na suvremenu tržišnu ekonomiju. Navedeni procesi teku sporo i mogu se pratiti u više društvenih područja. 1. SAŽETAK EKONOMSKO-SOCIJALNIH PRILIKA U BiH Globalizacija, promjene u modelima proizvodnje, povećana nezaposlenost i ekonomska nesigurnost poziv su nadležnim vlastima za aktivniju radnu politiku i povećanje investicija u razvoj neophodnih znanja i vještina potrebnih za uključivanje pojedinaca na tržište rada. Generalno, politike svih nivoa vlasti usmjerene su na unaprijeđenje poslovnog okruženja, ostvarivanje jedinstvenog ekonomskog prostora, olakšavanjem slobodnog kretanja kapitala i ljudi, privlačenje direktnih stranih ulaganja. U tom kontekstu kao bitni čimbenici za razvoj obrazovanja odraslih ističu se: demografski potencijal, privredne prilike, stanje tržišta rada, socijalne i tehničko-tehnološke prilike. 1.1. DEMOGRAFSKI POTENCIJAL Posljednji zvanični popis stanovništva u BiH obavljen je 1991. godine i prema njemu, BiH je imala 4.354.911 stanovnika. Od tog perioda demografska struktura se značajno izmijenila. Prema procjeni Agencije za statistiku BiH (BHAS), od 30. juna 2011. godina u BiH ima 3.839.737. stanovnika s negativnom stopom prirodnog priraštaja od -0,8.2 Ankete o radnoj snazi (ARS) koja se provodi posljednjih šest godina u BiH osigurava međunarodnu uporedivost podataka u oblasti statistike rada. Ona uključuju podatke o demografskim, obrazovnim, socio-ekonomskim i drugim karakteristikama. Prema posljednjoj anketi iz 2012. godine³, ukupan broj radno sposobnog stanovništva u BiH iznosi 2.566.000. Ukupnu radnu snagu čini 1.131.000 stanovnika, od kojih 814.000 zaposlenih i 317.000 nezaposlenih (od čega 133.000 žena). U ukupnom broju radno sposobnog stanovništva, 1.436.000 predstavljaju neaktivne osobe. Prosječno produženje života i značajna zastupljenost starijih osoba demografski su podaci bitni za obrazovanje odraslih. Broj nezaposlenih osoba starijih od 55 godina u FBiH je 6,9% a u RS-u 6,5% (tablica 3.). 1.2. PRIVREDNE PRILIKE I TRŽIŠTE RADA U Izvještaju Evropske komisije o napretku BiH iz 2011. godine⁴, između ostalog navodi se: "...lako je primjetan trend ekonomskog oporavka, nepotpun proces reformi je prepreka postavljanju temelja za održiv rast u Bosni i Hercegovini, koji bi bio generiran većim uticajem

domaćih faktora...(…)... Proizvodni kapaciteti i konkurentnost ekonomije su i dalje niski, budući da domaći izvori rasta nisu iskorišteni na odgovarajući način..." Generalna ocjena o ekonomiji BiH u 2011. godini⁵ kako je to bila veoma teška godina, jer su postignuti samo simbolični pomaci u pozitivnim makroekonomskim kretanjima. BiH je očuvala stabilnost nominalnih ekonomskih indikatora, ali i dalje

2 BHAS - Tematski bilten TB 02 "Demografija 2011" str. 4. od 2012. godine 3 BHAS - Anкета o radnoj snazi 2012 - Konačni rezultati, Tematski bilten TB 10, Sarajevo, 2012. god. 4 Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2011., Evropska komisija, SEC (2011.) 1206, Brisel, 12.10.2011. 5 Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Bilten broj 7, mart 2012. godine . ostaju negativna kretanja realnih ekonomskih indikatora koji pokazuju probleme u funkcioniranju ekonomije. Raspoloživi pokazatelji za 2012. godinu ukazuju da je "ekonomski oporavak zaustavljen, pod negativnim uticajem pogoršanja vanjskog okruženja."¹ 1.2.1. Privredne prilike Ekonomski oporavak iz 2010. godine, zaustavljen je privrednim recesijskim kretanjem u 2011. i 2012. godini iako postoji blagi rast GDP u odnosu na 2009. godinu (u 2010. g. 0,9% a u 2011. g. 2,4%). Izostajanje napretka u strukturalnim reformama, slaba finansijska koordinacija i odsustvo jasne ekonomske strategije usporile su razvoj BiH. U 2012. godini ekonomski indikatori ukazuju da BiH bilježi stagnaciju kroz očekivani realni ekonomski rast od 0,00 % jer nestaju svi ključni faktori koji su bili pokretač blagog oporavka u 2010. i 2011. godini. Pored pada industrijske proizvodnje od 5,6% u prvih devet mjeseci 2012. godine 2 na udaru su se našle i ostale ciklične djelatnosti. Prema Izvještaju Evropske komisije, broj zaposlenih u javnoj upravi u prvih šest mjeseci 2011. godine povećan za 2,1% godišnje a troškovi javne uprave u BiH i dalje su visoki.

1 Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2012. godini Evropska komisija, Brisel, 10.10.2012., str. 24 2 Direkcija za ekonomsko planiranje BiH - DEP; Informacija o kretanju makroekonomskih pokazatelja za period januar-septembar 2012. god. str. 4.

Privatni sektor u BiH raste ali još uvijek nije ojačao u mjeri da bi mogao postati glavnim i najvažnijim pokretačem privrednog razvoja kako je to bilo očekivano. Došlo je do zastoja u osnivanju novih preduzeća a siva ekonomija predstavlja veliki i stalan problem. Nezaposlenost je i dalje veliki i gorući problem u zemlji a stopa nezaposlenosti je i dalje u porastu: "...Prosječna stopa nezaposlenosti je u 2010. godini bila veoma visoka i iznosila 27,2%. Registrirana nezaposlenost u junu 2011. godine dostigla je 43,1% a u decembru 2012. godina iznosila je 44,5%". 1.2.2. Tržište rada Tržište rada u BiH karakterizira visoka stopa nezaposlenosti, niska stopa aktivnosti i neusklađenost ponude i potražnje za radnom snagom, te niska mobilnost radne snage.³ U decembru 2012. godine broj nezaposlenih osoba veći je za 2,6% u odnosu na isti mjesec 2011. godine. Prema podacima Agencije za rad i zapošljavanje u BiH na dan 31.12.2012. ukupno je bilo 550.574 osobe na evidencijama zavoda i službi zapošljavanja u BiH (Tablica 1.).

3 Centar za politike i upravljanje (CPU) Izvještaj o politikama razvoja ljudskog kapitala u BiH, septembar 2010. godine, str. 18

Iz tablica 1. može se zaključiti kako je najveći broj evidentirane nezaposlenosti kod osoba s trećim stupnjem obrazovanja (KV 34,69%), te NKV 29,13%. U decembru 2012. godine s evidencija službi zapošljavanja ukupno je brisano 11.283 osobe dok su poslodavci prijavili potrebe za zapošljavanjem samo 2.068 novih radnika. Prema podacima Agencije za statistiku BiH, u decembru 2012. godine, broj zaposlenih u pravnim licima u BiH iznosio je 685.117, od čega je 280.833 žene. Stopa registrirane nezaposlenosti za decembar 2012. godine iznosila je 44,5% i u odnosu na novembar 2012. godine bila je veća za 0,1%. Unutar FBiH po kantonima/županijama kvalifikacijska struktura nezaposlenih u bazi podataka Federalnog zavoda za zapošljavanje prikazana je u tablici 2.

Što se tiče dobne strukture nezaposlenih osoba na dan 31.12.2012. godine u RS-u i FBiH, prema bazi podataka JU Zavod za zapošljavanje RS-a i Federalnog zavoda za zapošljavanje ona je bila kako je i prikazano u tablici 3.

Iz tablice 3. može se vidjeti kako u FBiH ima najviše nezaposlenih u dobi od 25 do 29 godina (16%) te da je u dobi od 20 do 40 godina ukupno 55,2% nezaposlenih. U RS-u je oko 3/5 nezaposlenih u dobi od 30 do 55 godina. Veliki broj registriranih nezaposlenih osoba često su evidentirani na zavodima za zapošljavanje zbog ostvarenja prava na zdravstveno osiguranje. Prema tablici nezaposlenog stanovništva u BiH: VKV, srednju i osnovnu školu ili manje ima 92,3 % (29% nezaposlenih osoba ima osnovnu školu - NKV ili manje). Kod ovakve obrazovne strukture nezaposlenih treba imati na umu da je opći trend sudjelovanje poslova s visokim obrazovanjem u novim radnim mjestima značajno povećava u odnosu na poslove s nižim kvalifikacijama. Poteškoće na tržištu

rada u BiH bit će još veće jer nema strateških politika za ovaj problem. Nedovoljna uvezanost obrazovnog sistema i tržišta rada dodatno otežava ovaj problem. U BiH se ne prosljeđuju kontinuirane i kvalitetne informacije o ponudi i potražnji radne snage tijelima vlasti odgovornim za kreiranje politike obrazovanja. Kao posljedica toga, po automatizmu se obrazuje dio kadrova koji ne može pronaći posao nego se isti prijavljuju na zavode za zapošljavanje. U slučajevima kada tih nezaposlenih obrazovnih profila ima na nekom od zavoda te osobe nisu u mogućnosti prihvatiti posao zbog nepovoljnih uvjeta zapošljavanja. Stoga se može reći kako mobilnost radne snage unutar BiH gotovo i ne postoji. Postoji uzročna povezanost općeg nivoa obrazovanja stanovništva i opće produktivnosti privrede. Zbog toga obrazovanje treba prilagoditi potrebama strukture privrede kako ne bi dolazilo do pojava poznatih kao prekomjerno obrazovanje (nastavak obrazovanja određenih kvalifikacijskih profila kojih već ima na evidenciji burze rada i koji na tržištu ne mogu pronaći zaposlenje a izobrazba toga obrazovnog profila još se nastavlja) ili nedovoljno obrazovanje. Neusklađenost obrazovanja kadrova i njihove potražnje na tržištu rada ima različite implikacije. Ukoliko se obrazuje dio kadrova koji nakon procesa osposobljavanja završavaju na evidenciji zavoda za zapošljavanje, tada se društvena sredstva ne troše racionalno. Na tržištu rada sa slabom mobilnošću radne snage i ograničenim prilagođavanjem, prekomjerna produkcija kadrova koje ne traži tržište rada ne povećava zapošljavanje. Višegodišnja nezaposlenost kadrova koji ne vrše prekvalifikaciju i/ili doškolovanje, dodatni je problem, jer su znanja, vještine i kompetencije stečene obrazovanjem vremenom zastarjela. Analizom povezanosti potrebnih kadrova za privrednim rastom i raspoloživih ljudskih resursa može se identificirati nedostatak nekih obrazovnih profila. Osim nedostatka kadrova, u preduzećima je prisutan i nedostatak potrebnih vještina: komunikacijske, poznavanje rada na računaru, znanja stranih jezika, te menadžerske i liderske vještine. Navedeni nedostaci uočljivi su i kod osoba koje su završile fakultete. S druge strane tržište ne potražuje niti je u mogućnosti apsorbirati ono što obrazovanje nudi. Zbog toga kreatori politika u sektorima obrazovanja i tržišta rada nužno trebaju usko surađivati a ključni kriteriji u dizajniranju politike upisa trebaju biti potrebe tržišta rada. Osposobljeni obrazovni profili moraju imati potrebna znanja i vještine koje zahtijeva tržište. Na ovaj način osigurava se efikasno korištenje društvenih resursa i povećava konkurentnost privrede. Međutim ovo poboljšanje i usklađivanje kvantiteta i kvalitete procesa

obrazovanja neće imati efekte ukoliko se ne uzmu u obzir i politika stvaranja novih radnih mjesta koja će odgovarati znanjima, vještina i kompetencijama tih obrazovnih profila. Entitetski zavodi za zapošljavanje prate i analiziraju kretanja na tržištu rada i izrađuju izvještaje i analize trendova. Ovim izvještajima se ne posvećuje dovoljna pažnja prilikom kreiranja politika obrazovanja pa poslodavcima i dalje nedostaju zaposlenici nekih specifičnih kvalifikacija i dio visokokvalificiranih osoba. Jedan dio osoba koje izlaze iz procesa obrazovanja često, iako posjeduju formalno traženu kvalifikaciju, ne posjeduju temeljne vještine potrebne za obavljanje određene djelatnosti. Stoga njihovo zapošljavanje zahtijeva dodatna ulaganja. Ministarstva obrazovanja i vezane institucije u velikoj mjeri svjesne su problema na tržištu rada zbog nepostojanja izvještaja o potrebama tržišta rada za određenim obrazovnim profilima. Problem dodatno uvjetuje i organizacijska disonanca u FBiH, gdje se politika obrazovanja kreira na nivou kantona/županije dok se politika razvoja tržišta uglavnom kreira na entitetskom, a provodi na lokalnom (kantonalmom/županijskom) nivou. Institucije u oblasti rada i zapošljavanja također naglašavaju i problem nedostatka informiranosti osoba u procesu obrazovanja koje donose odluku o izboru prilikom nastavka obrazovanja i prelaska iz primarnog u sekundarno ili iz sekundarnog u tercijarno obrazovanje. 1.3. SOCIJALNE PRILIKE Sprovođenje socijalne i dječje zaštite i osiguranje sredstava u nadležnosti je kantona/županija i općina u FBiH, općina i RS-a te BD BiH. Na sistem socijalne i dječje zaštite treba gledati kao na mjere koje zajednički djeluju na promoviranje društveno uključenog humanog razvoja, smanjenje siromaštva i privredni rast. Bez obzira na različite pristupe socijalna isključenost najčešće se poima kao začarani krug kojeg čine: nezaposlenost (marginalizacija na tržištu rada), siromaštvo i socijalna isključenost. Ako se socijalna izolacija poima, prije svega, kao isključenost s tržišta rada, onda je obrazovanje jedan od mehanizama socijalnog uključivanja. Ono utiče na uključivanje pojedinca u društveni život kroz obrazovna postignuća, cjeloživotno obrazovanje, socijalizaciju i njegovo osnaživanje za lakše sudjelovanje u plaćenom radu. Obrazovni pojedinci su mobilniji i lakše se prilagođavaju novim okolnostima a socijalno isključene osobe nerijetko se suočavaju s problemom nedostatka znanja, vještina i kompetencija. Osim nižeg nivoa obrazovanja drugi element socijalne isključenosti je siromaštvo. U socijalnom sektoru koncentrirane su najteže posljedice privrednog stanja u BiH. Porast siromaštva je činjenica koja treba zabrinjavati sve nositelje političkih funkcija. Vjerovatnoća da neko domaćinstvo dođe u kategoriju siromašnih je gotovo tri puta veća ako je nositelj porodice završio/la samo osnovnu školu. Srednjoškolski nivo obrazovanja nositelja porodice pruža neke garancije da će njegovo domaćinstvo izbjeći pad u siromaštvo. Stoga se poboljšanje obrazovanja nameće kao temeljni instrument dugoročnog suzbijanja siromaštva i razvoja društva. Općenito rečeno, što je viši nivo obrazovanja, pojedinca ili domaćinstva u cjelosti, to je manja vjerovatnoća da će oni biti nezaposleni, a samim tim i pasti u kategoriju siromašnih. Od svih faktora koji povećavaju rizik siromaštva, nivo obrazovanja pojedinačno je najznačajniji.

1.4. TEHNIČKO-TEHNOLOŠKE PRILIKE Brze i sveobuhvatne promjene u prirodi i sadržaju rada jedno su od suštinskih obilježja tehničko-tehnološkog razvoja društva u BiH. U novom društvu suština tradicionalnog radnika mijenja svoj sadržaj uz stalno rađanje novih zanimanja. Obrada informacija zauzima sve više mjesta u odnosu na fizičko izvršavanje zadataka. Ovakav razvoj nužno podstiče potrebu za znanjem i vještinama koje zaposleni stižu i izvan formalnog obrazovanja. U takvim uvjetima preduzeća neizbježno dobivaju drugačiju ulogu jer postaju značajni faktori obrazovanja i razvoja zaposlenika. Njihova orijentacija na razvijanje

obrazovnih programa utemeljena je na spoznaji da školski sistem u dovoljnoj mjeri ne zadovoljava obrazovne potrebe zaposlenika. Trenutno stanje tehničko-tehnološke razvijenosti BiH najbolje se ogleda u činjenici da je porijeklo opreme u postojećoj tehnici i tehnologiji uglavnom iz zapadnih industrijskih zemalja (80%), a svega 10% instalirane opreme je iz domaćih izvora. Orijentacija na strojeve, procese i proizvodne sisteme bila je bez dovoljnog sudjelovanja informacijske tehnologije čime je zaostatak za razvijenim zemljama evidentan. Tehnološko zaostajanje ogleda se i u povećanoj potrošnji u procesu proizvodnje što implicira nekonkurentnost cijena proizvoda. BiH mora razviti više razine tehnoloških sposobnosti i pokazati veću fleksibilnost kako bi uspjela u sve zahtjevnijem globalnom okruženju. Transfer tehnologija može se ostvariti putem direktnih stranih ulaganja; kupovinom licence; tehničkom pomoći; uvozom tehnologija; kopiranjem ili obrazovanjem u inozemstvu. Nove tehnologije zatijevaju nove vještine za ovladavanje tehničkim promjenama, pa prema tome i institucionalnu sposobnost za nadgradnju postojećih vještina. Za korištenje novih znanja neophodno je kvalitetnije obrazovanje, brojne tehničke vještine, kao i niz institucija, agencija i mreža koje će omogućiti efikasno korištenje postojećih znanja.

2. PREGLED STANJA U OBLASTI OBRAZOVANJA ODRASLIH Obrazovanje odraslih u BiH normativno se pozicionira uglavnom u okviru formalnog školskog sistema, čime se prilično ograničava dostupnost obrazovanja, kao i raznolikost obrazovne ponude za odrasle. Novog pristupa obrazovanju odraslih, utemeljenom na zajedničkim evropskim načelima i ciljevima te vlastitim vrijednostima i iskustvu uglavnom nije bilo do 2009. godine u BiH. Prve akcije u tom smislu događaju se u Republici Srpskoj. Jasno je da odrasli u BiH predstavljaju veliki, međutim još uvijek nedovoljno prepoznat i aktiviran potencijal. Slaba fokusiranost različitih sektorskih politika i gotovo zanemariva ulaganja u razvoj odraslih kroz njihovo odgovarajuće obrazovanje tokom cijelog radnog vijeka, ukazuju na ozbiljni nedostatak razumijevanja važnosti i uloge ovog segmenta u tranziciji bosanskohercegovačkog društva u cjelini. U okviru procjene napretka BiH u procesu pristupanja EU za 2011. godinu, Evropska komisija se u Izvještaju¹ na određeni način referira i na stanje obrazovanja odraslih. Ona konstatira da je "Saradnja između sektora obrazovanja i poslodavaca još uvijek slaba, a informisanost o obučenosti ljudskog kapitala je i dalje mala. Ukupno gledano, nedostatak strukturne fleksibilnosti i slabi rezultati sistema obuke i obrazovanja štete ispravnom funkcionisanju tržišta rada."² Osim toga "Nije 1 Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2011, Evropska komisija, SEC (2011) 1206, Brisel, 12.10.2011; 2 Ibid,.. str. 27, Poglavlje 3.2. Ljudski i fizički kapital postignut napredak u unapređenju koordinacije između obrazovanja i sektora tržišta rada kako bi se razvio sistem obuke i obrazovanja koji će ispunjavati potrebe tržišta rada."³ Kada je riječ o 2012. godini Evropska komisija ističe da je zabilježen mali napredak u oblasti obrazovanja te da je bez obzira na ranije iskazan interes BiH odlučila da ne sudjeluje u Programu za cjeloživotno učenje.⁴ 2.1. Formalno obrazovanje Formalno obrazovanje odraslih u kantonima/županijama u FBiH provodi se u skladu sa zakonima i podzakonskim aktima iz oblasti obrazovanja. Premda su postojećim zakonima osigurane pretpostavke za organizaciju osnovnog obrazovanja odraslih u okviru redovnog školskog sistema, njime se bavi mali broj škola. Opće i stručno obrazovanje odrasli uglavnom stiču u okviru redovnih srednjih škola kao tzv. vanredni polaznici, a tu se još provode programi: dokvalifikacije, prekvalifikacije, usavršavanja, kursevi, specijalizacije ili osposobljavanja odraslih. U Republici Srpskoj obrazovanje odraslih organizira se i provodi u skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih i drugim zakonima kojima se uređuje oblast osnovnog i srednjeg obrazovanja (Aneks V.). Obrazovanje odraslih u BD BiH provodi se u skladu sa zakonima i podzakonskim aktima Brčko distrikta. I pored toga što visokoškolske ustanove u BiH izvode redovne formalne programe obrazovanja u okviru tri ciklusa, one ne nude fleksibilnije organizacijske oblike i programe koji bi zadovoljili potrebe za obrazovanjem, usavršavanjem i cjeloživotnim učenjem odraslih, a naročito zaposlenima koji bi željeli obrazovanje uz rad ili profesionalno usavršavanje. Pored redovitih programa u FBiH visokoškolske ustanove provode i kraći programi za odrasle koji su već stekli visoko obrazovanje (npr. dopunsko pedagoško psihološko obrazovanje kao uvjet za rad u nastavi osobe koja nije završila nastavnički fakultet). Programi formalnog osnovnog obrazovanja odraslih u kantonima/županijama u FBiH i u BD BiH, uglavnom su reducirane verzije programa za redovne učenike. Programi za odrasle u srednjem obrazovanju provode se u skladu s važećom nomenklaturom zanimanja i, u najvećem dijelu, podrazumijevaju identične sadržaje kao za redovne učenike. U Republici Srpskoj, formalno obrazovanje odraslih izvodi se po programima osnovnog i srednjeg stručnog obrazovanja koji su prilagođeni potrebama i mogućnostima odraslih, odnosno njihovoj dobi, prethodnom obrazovanju, znanju, vještinama i kompetencijama. Po završetku formalnih programa obrazovanja u BiH, odraslima se izdaju javno važeće isprave: svjedožbe o završenom razredu, diplome o maturi ili završnom ispitu kojima se dokazuje stečena školska ili stručna sprema odnosno zanimanje, te uvjerenja o stručnoj osposobljenosti ili usavršavanju. 2.2. Neformalno obrazovanje Neformalno obrazovanje odraslih u posljednje vrijeme doživljava uspon. Veliki broj različitih institucija i organizacija u javnom, privatnom i nevladinom sektoru nudi različite programe neformalnog obrazovanja. Organizatori neformalnog obrazovanja odraslih mogu izdavati odgovarajuće isprave o završenom programu. Te isprave nisu javno priznate, ali njihova vrijednost može biti prepoznata od strane poslodavaca. 3 Ibid,... str. 36, Poglavlje 4.1.8. Zapošljavanje i socijalne politike, politika javnog zdravstva 4 Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2012, Evropska komisija, Brisel, 10.10.2012, str, 43;

Troškove svih vidova neformalnog obrazovanja uglavnom snose polaznici i druge zainteresirane strane. U okviru aktivnih mjera zapošljavanja, zavodi/službe za zapošljavanje financiraju različite obuke registriranih nezaposlenih osoba. 2.3. Informalno učenje Informalno učenje odraslih u BiH odvija se u svakodnevnim situacijama i u različitim kontekstima učenja kao što su: obiteljska zajednica, radno okruženje, slobodno

vrijeme, iskustvo i sl. Pouzdanih podataka o ovome vidu učenja nema jer nisu provedena nikakva istraživanja u BiH na tom planu. Osim Ispitnog centra u okviru Zavoda za obrazovanje odraslih Republike Srpske, koji je ovlašten za organiziranje provjere znanja, vještina i kompetencija bez obzira na način njihovog sticanja (uključujući i informalno) nema posebnih podataka o drugim sličnim institucijama. 2.4. Zaključak o pregledu stanja obrazovanja odraslih Svi neophodni zakonski uvjeti za otvaranje socijalnog dijaloga o obrazovanju odraslih i uspostavljanju ovog partnerstva na području BiH još uvijek nisu osigurani. Međutim, donošenjem Zakona o obrazovanju odraslih u RS-u stvorene su pretpostavke za veće sudjelovanje relevantnih socijalnih partnera u kreiranju politike obrazovanja odraslih. Sistemna istraživanja korelacija obrazovnog i sektora tržišta rada te obrazovnih potreba i sudjelovanja u obrazovanju odraslih, kao i njegovih ostalih aspekata, provode se u BiH s različitim intenzitetom i učinkom. Određena područja/oblasti ili pitanja obrazovanja odraslih, najvećim dijelom, predmet su istraživanja u okviru međunarodnih projekata i druge pomoći međunarodne zajednice obrazovanju odraslih u BiH ili u okviru namjenski provedenih istraživanja i analiza stanja od strane različitih međunarodnih organizacija ili ekspertskih udruženja.

III. MISIJA, VIZIJA I VRIJEDNOSNE OSNOVE OBRAZOVANJA ODRASLIH Utvrđivanjem misije, vizije i vrijednosti ukazuje se na svrhu postojanja obrazovanja odraslih danas, namjere o njegovoj ulozi u budućnosti i vrijednosti čija afirmacija doprinosi ostvarivanju željenih ciljeva razvoja. Misija, vizija i vrijednosti su integralne kategorije čijom se stalnom analizom i preispitivanjem trasiraju strateški ciljevi i pravci budućeg razvoja. 1. MISIJA MISIJA obrazovanja odraslih je omogućiti odraslim građanima obrazovanje i učenje tokom cijeloga života te doprinijeti njihovom osobnom i profesionalnom razvoju, boljem zapošljavanju, socijalnoj uključenosti i pripremi za aktivan i odgovoran život. 2. VIZIJA VIZIJA obrazovanja odraslih je uspostavljen fleksibilan, demokratski i kompatibilan sistem usklađen sa standardima zemalja EU; osjetljiv na raznolike društvene promjene i potrebe tržišta za različitim obrazovnim profilima; usmjeren na zadovoljenje potreba i interesa onih koji uče i poslodavaca; privlači pažnju pojedinaca i omogućava njihovo cjeloživotno učenje. U ostvarivanju utvrđene vizije kao ključna strateška obilježja obrazovanja odraslih nameću se: obuhvat, relevantnost, efikasnost, priznavanje prethodnog učenja, te vođenje karijere i savjetovanje odraslih. Obuhvat: Obrazovanje odraslih dostupno je svim zainteresiranim nezavisno od starosne dobi i njihovih ekonomsko-socijalnih, tjelesnih, intelektualnih, regionalnih, nacionalnih, jezičnih, etničkih, vjerskih i drugih karakteristika. Kvaliteta: Osigurana je visoka kvaliteta uvjeta, programa, procesa učenja i njegovih ishoda. Razvijen i primijenjen sistem

akreditacije institucija/ustanova i programa obrazovanja odraslih u skladu s međunarodnim standardima. Uspostavljena je međunarodna saradnja u oblasti monitoringa i evaluacije kvalitete obrazovanja odraslih. Relevantnost: Obrazovanje odraslih postalo je značajna snaga razvoja pojedinca i društva u cjelini. Ono doprinosi unapređenju znanja, vještina i kompetencija stanovništva u skladu sa zahtjevima tržišta rada i time pozitivno utiče na razvoj države i kvalitete života njezinih građana. Efikasnost: Povećana je efikasnost obrazovnog procesa kroz unapređenje ishoda obrazovanja i racionalnu upotrebu resursa. Raznovrsna ponuda formalnih i neformalnih oblika obrazovanja odraslih prilagođena je potrebama pojedinca a oslanja se na racionalno korištenje diverzificiranih izvora finansiranja. Ulaganje pojedinaca, države i poslodavaca u programe cjeloživotnog učenja shvaćeno je kao dugoročno isplativa investicija. Sistem priznavanja prethodnog učenja: Razvijen je i u potpunosti primijenjen sistem priznavanja prethodnog učenja koji znanje, vještine i kompetencije ali i kvalifikacije stečene neformalnim obrazovanjem i informalnim učenjem prepoznaje i certificira u skladu s kvalifikacijskim okvirom u Bosni i Hercegovini i Evropskim okvirom kvalifikacija (EQF). Sistem vođenja karijere i savjetovanja: Razvijen i potpuno primijenjen sistem vođenja karijere i savjetovanja koji pomaže odraslima u boljem zapošljavanju i većoj socijalnoj uključenosti te sticanju znanja, vještina i kompetencija za donošenje valjanih odluka. 3. VRIJEDNOSNE OSNOVE OBRAZOVANJA ODRASLIH Vrijednosne osnove obrazovanja odraslih proizilaze iz društvenog značenja ovog procesa, ali i same etimologije vrijednosti. Autokreacija kao činitelj vrijednosti u oblasti obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja ima svoj izraz u sadržaju da ova djelatnost nije samo objektivna društvena, nego i subjektivno preuzeta potreba. Dakle, obrazovanje odraslih determiniraju socijalne (društvene) i psihološke (subjektivne) vrijednosti. Treba naglasiti da su ovi faktori u međusobnoj interakciji i da u procesu obrazovanja odraslih djeluju simultano, a ne sukcesivno, što donekle otežava razumijevanje i proučavanje dometa njihovih uticaja i efikasnosti. Ključni moment u procesu obrazovanja odraslih s aspekta njegove vrijednosne osnove je uvjerenje, ideja, koncepcija o poželjnom (poželjnim ciljevima, stanjima i odnosima). Poznavanje strukture vrijednosnog sistema jednog društvenog procesa kao što je obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja važno je za povezivanje motivacijske dispozicije s drugim psihološkim fenomenima koji utiču na stanje realiziranosti navedenog procesa. Naime, vrijednosne orijentacije osoba koje se uključuju u proces obrazovanja odraslih mogu biti zasnovane na terminalnim, općim, društvenim i instrumentalnim (osobnim) vrijednostima. Vrijednosne osnove obrazovanja odraslih treba sagledavati i u sintezi uvjerenja, uključivanja i uviđanja posljedica, što implicira analizu akcija, izbora, donošenja odluka, svijesti o mogućnosti promjena osobnog položaja i sl. Konkretno rečeno, vrijednosne osnove obrazovanja odraslih imaju svoj ishod u akciji koje su bitne za dani kontekst. Te akcije moguće je, u vrijednosnom smislu, operacionalizirati kao: a) otvorenost prema promjenama (njene komponente su vrijednosti: samousmjeravanje, stimulacija, hedonizam i one odražavaju djelovanje kao i sklonost promjenama); b) lično odricanje (uključivanje vrijednosti: dobronamjernost i univerzalizam kao dobrobit svih ljudi, socijalna pravda i sl.); c) lični razvoj (uključivanje vrijednosti postignuća); d) zadržavanje tradicionalnih društvenih vrijednosti (uključivanje vrijednosti: sigurnost, tradicija i konformizam, a odražavaju

ograničenje vlastitih akcija s ciljem zadržavanja postojećeg stanja). IV. OSNOVE STRATEGIJA OBRAZOVANJA ODRASLIH SWOT matrica kao ključni alat za identifikaciju komparativnih prednosti obrazovanja odraslih pruža ulazne podatke o unutrašnjim elementima razvoja (snage i slabosti) te podatke o vanjskim prijetnjama i mogućnostima za razvoj. 1. KOMPARATIVNA PREDNOST I STRATEŠKA ORIJENTACIJA Analizom strategije snaga i prilika (strategija maxi-maxi) uz pomoć SWOT matrice, identificirani su najsnažniji resursi i potencijali za fokusirani razvoj (komparativne prednosti). koji ujedno predstavljaju ulazni podatak za stratešku orijentaciju u razvoju obrazovanja odraslih. Glavni pravci razvoja obrazovanja odraslih trebaju biti sljedeći: 1. osiguranje kvalitete obrazovanja odraslih kroz zakonsku regulativu i uspostavljanje standarda obrazovanja odraslih 2. osiguranje dostupnosti obrazovanja odraslih svim kategorijama odraslog stanovništva kroz uspostavljanje institucionalnog i programskog pluralizma 3. čvršća povezanost sektora obrazovanja i sektora rada i zapošljavanja kako bi se povećala mogućnost zapošljavanja i smanjila socijalna isključenost. Svaki od navedenih strateških pravaca ima svoje strateške i prioritetne ciljeve koji će se ostvarivati provedbom različitih mjera kroz brojne programe i projekta. Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH obuhvaća sve starosne dobi od rane mladosti do treće životne dobi koji pripadaju različitim ciljnim skupinama a odnosi se na sve oblike i razine obrazovanja i to: a) osnovno obrazovanje odraslih koji nisu bili obuhvaćeni formalnim obrazovanjem b) odrasle koji su napustili formalno obrazovanje - osnovno, srednje opće ili stručno, pa je potrebno da dobiju drugu šansu c) kontinuirano obrazovanje odraslih različitih profesija u cilju unapređenja znanja, vještina i kompetencija, prekvalifikacije i dokvalifikacije d) obrazovanje odraslih koji su prethodno izašli iz formalnog sistema visokog obrazovanja a žele da nastave obrazovanje e) obrazovanje nezaposlenih radi većih mogućnosti zapošljavanja f) profesionalno obrazovanje ruralnog stanovništva u cilju unaprjeđivanja poljoprivrednih djelatnosti (osposobljavanje za ekološku poljoprivrednu proizvodnju, razvijanje seoskog turizma u domaćoj radinosti, obnavljanje starih zanata, itd) g) obrazovanje odraslih radi sticanja ključnih kompetencija definiranih Evropskim kvalifikacijskim okvirom za cjeloživotno učenje (EQF) h) obrazovanje odraslih za uloge aktivnih građana i) obrazovanje za treću životnu dob. 2. STRATEŠKI CILJEVI Kako obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja doprinosi društveno-ekonomskoj revitalizaciji, većoj mogućnosti zapošljavanja i konkurentnosti na tržištu znanja, te povećanoj mobilnosti i profesionalnoj fleksibilnosti pojedinca, potreban je sistemski međusektorski pristup njegovog razvoja na načelima otvorenosti i dostupnosti. Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH treba biti instrument za otpočinjanje rješavanja ključnih socijalnih i ekonomskih problema u BiH. Stoga ona poseban akcent stavlja na stručno obrazovanje odraslih. Imajući u vidu urgentnu potrebu za bržim ekonomskim razvojem i unapređenjem zapošljavanja, socijalne kohezije i demokratizacije društvenih odnosa, temeljni ciljevi i zadaci strategija obrazovanja odraslih na različitim nivoima vlasti u BiH trebaju biti; 1. Poboljšanje legistative za obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja i usklađivanje s referentnim okvirom Evropske unije 2. Uspostavljanje efikasnih načina participacije relevantnih (reprezentativnih) i drugih socijalnih partnera u procesu obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja 3. Razvoj programskih i institucionalnih mogućnosti te unapređenje dostupnosti obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja 4. Osiguranje i podizanje kvalitete obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja.

OPERATIVNI CILJEVI I PRIJEDLOG MJERA (AKTIVNOSTI) Za ostvarivanje svakog od navedenih strateških ciljeva nužno je ostvarenje konkretnih operativnih (prioritetnih) ciljeva odnosno zadataka kroz implementaciju aktivnosti/mjera iz tablice koja slijedi a bez čije realizacije nije moguće dosezanje utvrđenih strateških ciljeva razvoja obrazovanja odraslih u BiH. U procesu implementaciji strateških i operativnih ciljeva te predviđenih mjera učestvuju svi relevantni organi i institucije u oblasti obrazovanja i drugih društvenih sektora u BiH u skladu sa njihovim ustavom i zakonima utvrđenih nadležnosti. Postupajući u okviru svojih nadležnosti, te utvrđenog djelokruga rada, obrazovne i druge vlasti odnosno odgovorni organi i institucije na svim nivoima u BiH iniciraju, provode i koordiniraju svoje aktivnosti u cilju pune implementacije ciljeva i mjera utvrđenih Strateškom platformom razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini za period 2014.-2020. (u daljem tekstu: Strateška platforma).

Strateški Ciljevi

Operativni Ciljevi

MJERE (AKTIVNOSTI)

CILJ 1. Poboljšanje legistative za obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja i usklađivanje s referentnim okvirom Evropske unije

CILJ 1.1. Izraditi i implementirati strategije razvoja obrazovanja odraslih

Izraditi strategije razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH, u skladu sa strateškim i operativnim ciljevima iz Strateške platforme Izraditi operativne planove za provođenje strategija razvoja

obrazovanja odraslih, sa definiranim nositeljima konkretnih aktivnosti kao i rokovima za realizaciju istih
Implementirati operativne planove razvoja obrazovanja odraslih na svim nivoima u BiH

CILJ 1.2. Donijeti / uskladiti zakone o obrazovanju odraslih

Donijeti i uskladiti zakone o obrazovanju odraslih i odgovarajuća podzakonska akta u skladu s Principima i standardima u oblasti obrazovanja odraslih u BiH

CILJ 1.3. Stvoriti uvjete za priznavanje neformalnog obrazovanja i informalnog učenja

Razviti model priznavanja prethodnog učenja prilagođen obrazovanju u BiH Uspostaviti institucije koje će provoditi proces priznavanja prethodnog učenja

CILJ 2. Uspostavljanje efikasnih načina participacije relevantnih (reprezentativnih) i drugih socijalnih partnera u procesu obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja

CILJ 2.1. Poboljšati uvezivanje sektora obrazovanja s tržištem rada na svim nivoima

Izgrađivati sistem za praćenje potreba tržišta rada kroz partnerstvo svih zainteresiranih strana Osigurati fleksibilnost obrazovanja kroz modularizaciju programa obrazovanja odraslih shodno izraženim potrebama tržišta rada

CILJ 2.2. Potpisati memorandume o saradnji između relevantnih (reprezentativnih) socijalnih partnera o stručnom obrazovanju odraslih

Potpisati memorandume o saradnji u području stručnog obrazovanja odraslih između relevantnih (reprezentativnih) socijalnih partnera

CILJ 2.3. Koristiti izvještaje o kretanjima na tržištu rada za kreiranje obrazovne upisne politike

Pratiti i kontinuirano istraživati potrebe tržišta rada i u skladu sa iskazanim potrebama usklađivati upisnu obrazovnu politiku

CILJ 2.4. Poboljšati informiranost o izboru obrazovnih profila pri nastavku obrazovanja Pružati informacije i pomoć pojedincima u razumijevanju i tumačenju mogućnosti prilikom nastavka obrazovanja ili razvoja karijere u otkrivanju želja, mogućnosti i potreba tržišta rada

Strateški ciljevi

Operativni ciljevi

MJERE (AKTIVNOSTI)

CILJ 3. Razvijanje programskih i institucionalnih mogućnosti te unapređenje dostupnosti obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja

CILJ 3.1. Uspostaviti mrežu institucija i centara za obrazovanje odraslih te njihovo informiranje i karijerno savjetovanje

Razvijati širu mrežu formalnih i neformalnih organizatora obrazovanja odraslih koji će za određene programe obrazovanja raditi pod istim uvjetima i standardima Uspostaviti/ažurirati registre organizatora obrazovanja odraslih Razvijati usluge savjetovanja i karijernog vođenja u centrima za učenje odraslih

CILJ 3.2. Povećati kapacitete za provođenje obrazovanja odraslih

Vršiti akreditaciju novih i postojećih ustanova za organizaciju obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja i tako direktno povećavati institucionalne kapacitete obrazovanja odraslih

CILJ 3.3. Unaprijediti postojeće i razviti nove programe obrazovanja odraslih i uskladiti ih s potrebama tržišta rada

Po potrebi inovirati postojeće programe obrazovanja odraslih i prilagoditi ih potrebama tržišta rada Razviti programe osnovnog obrazovanja odraslih za sticanje elementarne pismenosti i programe za osjetljive grupe koji će olakšati uključivanje pojedinaca u svijet rada i smanjenje siromaštva i socijalne marginalizacije Razviti programe inkluzivnog obrazovanja odraslih Razviti programe obrazovanja odraslih za sticanje inicijalnog stručnog obrazovanja, mogućnost prekvalifikacije, dokvalifikacije, unapređivanje postojećih i sticanje novih znanja, vještina i kompetencija potrebnih na tržištu rada

CILJ 3.4. Povećati dostupnost obrazovanja odraslih

Omogućiti svim zainteresiranim pristup obrazovanju odraslih vezanih za osiguranje bolje osnove za sudjelovanje u javnom životu i razumijevanje prirode svijeta, kulturnog nasljeđa društva u kojem žive Podsticanje poslodavaca na osiguranje boljih uvjeta za kontinuirano usavršavanje svojih zaposlenika Razvijati svijesti o značaju obrazovanja odraslih i neophodnosti trajnog informiranja o mogućnostima dodatnog obrazovanja

Strateški ciljevi Operativni ciljevi

MJERE (AKTIVNOSTI)

CILJ 4. Osiguranje i podizanje kvalitete obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja

CILJ 4.1. Stvoriti bolje uvjete za provođenje obrazovanja odraslih

Razviti sistem za praćenje i vrjednovanje kvalitete materijalno-tehničkih uvjeta za obavljanje obrazovanja odraslih Vršiti edukaciju kadrova koji će provoditi programe obrazovanja odraslih te povećati broj obučanih andragoga Stvarati uvjete za širenje mreže organizatora obrazovanja odraslih

CILJ 4.2. Utvrditi i donijeti Principe i standarde u oblasti

Razviti sistem za praćenje i vrjednovanje kvalitete procesa (nastave/učenja) i obrazovnih postignuća (ključne kompetencije) u obrazovanju odraslih u kontekstu

Broj 96 - Strana 14 S L U Ž B E N I G L A S N I K B i H Ponedjeljak, 15. 12. 2014. obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini te osigurati njihovo potpuno provođenje cjeloživotnog učenja Definirati standarde za programe obrazovanja, profesionalno usavršavanje nastavnika i facilitatora za obrazovanje odraslih te realizaciju nastavnog procesa za odrasle Usvojiti standarde za provjeru kvalitete uvjeta, procesa i postignuća u obrazovanju odraslih Osigurati dosljednu primjenu Principa i standarda obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, te praćenje i evaluaciju njihove primjene

CILJ 4.3. Uspostaviti i razvijati saradnju s međunarodnim organizacijama u oblasti obrazovanja odraslih

Uspostaviti i razvijati međunarodnu saradnju u oblasti obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja kroz sudjelovanje BiH u međunarodnim programima i projektima Izraditi programe i projekte za investiranje u obrazovanje odraslih koji bi se kao aplikacije dostavljale konkretnim fondovima EU za povlačenje sredstava putem ovlaštenih BiH institucija

CILJ 4.4. Povećati domaća ulaganja i potpore za obrazovanje odraslih

Potaknuti poslodavce na povećanje ulaganja u obrazovanje odraslih uvođenjem poreznih olakšica Potaknuti zavode za zapošljavanje na povećanje ulaganja u obrazovanje odraslih putem aktivnih mjera zapošljavanja

CILJ 4.5. Uspostaviti sistem za osiguranje i kontrolu kvalitete programa obrazovanja odraslih

Osigurati kvalitetu nastavnih programa i povezati ih s obrazovnim postignućima u skladu s budućim Kvalifikacijskim okvirom u BiH Nastavne programe uskladiti s Evropskim kvalifikacijskim okvirom za cjeloživotno učenje(EQF)

V. ELEMENTI OPERATIVNIH PLANOVA OBRAZOVANJA ODRASLIH Operativni planovi predstavljaju programske dokumente u kojim je razrađena Strateška platforma s navedenim dugoročnim, srednjoročnim i kratkoročnim ciljevima te programima i projektima tj. oblicima aktivnosti kojim će se ti ciljevi ostvariti na svim nivoima nadležne obrazovne vlasti. Pored toga definirani su rokovi za provođenje određenih mjera (aktivnosti) i nositelji tih aktivnosti. Planirani operativni ciljevi s obzirom na period njihova doseganja mogu se razvrstati u tri grupe: kratkoročni (do jedne godine), srednjoročni (od jedne do pet godina) i dugoročni (preko pet godina).
Kratkoročni ciljevi: - poboljšana informiranost zainteresiranih strana o izboru profila pri nastavku obrazovanja
- stvoreni bolji uvjeti za provođenje obrazovanja odraslih (uređeni prostori, koristi se nova tehnologija) - izvještaji o kretanjima na tržištu rada koriste se za kreiranje upisne politike u obrazovanju - strategije razvoja obrazovanja odraslih donesene u skladu sa Strateškom platformom razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH za period 2014.-2020 - unaprijeđeni postojeći i razvijeni novi programi obrazovanja odraslih - potpisani memorandumi u oblasti stručnog obrazovanja između socijalnih partnera - utvrđeni i doneseni Principi i standardi u oblasti obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini i uključeni u relevantna zakonodavstva
Srednjoročni ciljevi: - povećan kapacitet za provođenje obrazovanja odraslih kroz akreditaciju postojećih i novih institucija/ ustanova za obrazovanje odraslih - doneseni/usklađeni zakoni o obrazovanju odraslih i odgovarajuća podzakonska akta u skladu s Principima i standardima u oblasti obrazovanja odraslih u BiH - unaprijeđena saradnja u oblasti obrazovanja odraslih s međunarodnim organizacijama i uključenost BiH u razne obrazovne projekte - povećana domaća ulaganja i podrška iz EU fondova za obrazovanja odraslih - poboljšana veza sektora obrazovanja s tržištem rada na svim nivoima

- utemeljena vijeća za stručno obrazovanje - stvoreni uvjeti za priznavanje neformalnog obrazovanja i informalnog učenja (akreditacija ustanova za provjeru stečenih znanja, vještina i kompetencija)
Dugoročni ciljevi: - povećan kapacitet za provođenje obrazovanja odraslih, ustanovljena mreža institucija i centara obrazovanja odraslih, njihovo informiranje i savjetovanje - uspostavljen sistem za kontrolu kvalitete programa obrazovanja odraslih - povećana dostupnost obrazovanja odraslih - usklađeni obrazovni programi s potrebama tržišta rada - implementirano priznavanje neformalnog obrazovanja i informalnog učenja - provedena kontrola kvaliteta obrazovanja odraslih
VI. PREPORUKE INSTITUCIONALNIH OKVIRA ZA PROVOĐENJE I MONITORING U okviru praćenja i monitoringa obrazovanja odraslih mogu se razlikovati dvije grupe institucija. Prvu grupu čine institucije/ustanove koje realiziraju programe obrazovanja odraslih (organizatori obrazovanja odraslih) a drugu institucije/ustanove koje provode praćenje implementacije strategija obrazovanja u kontekstu cjeloživotnog učenja.
1. INSTITUCIJE ZA PROVOĐENJE S obzirom na širinu potreba, neophodno je postojanje različitih obrazovnih institucija i organizatora obrazovanja, uključujući i privatnu inicijativu, te ponudu raznovrsnih programa. Sve institucije koje organiziraju obrazovanje odraslih moraju ispunjavati uvjete za realizaciju programa za odrasle i biti akreditirane za njihovo provođenje. U okviru prve skupine razlikuju se odgojno obrazovne ustanove, centri za obrazovanje odraslih, centri za savjetovanje, informiranje i karijerno vođenje, ustanove i institucije za neformalno obrazovanje. Sve navedene institucije/ustanove čine jedinstvenu mrežu subjekata za obrazovanje odraslih.
2. INSTITUCIJE ZA MONITORING Proces prikupljanja i analize podataka na temelju kojih će se moći donositi zaključci kako se strategije sprovode u odnosu na očekivane rezultate ostvarivat će se kontinuirano. U okviru svojih utvrđenih nadležnosti, praćenje ovog procesa proširit će ministarstva obrazovanja i druge ustanove u skladu sa zakonom, kako bi se provjeravao napredak, poduzimale korektivne mjere i ažurirali operativni planovi.

Nakon analize svih aspekata implementacije strategija, obrazovne vlasti izrađivat će tzv. logičke matrice. One će na sistemski način odražavati uspravnu logiku strategije (strategijskih i prioritarnih ciljeva kojima bi strategija trebala pridonijeti; očekivani rezultati i aktivnosti kojima se ti rezultati trebaju postići). Osim toga matrice će imati i vodoravnu logiku strategije u kojoj će se sistemno bilježiti pokazatelji, načini verifikacije i vanjski čimbenici (pretpostavke i preduvjeti) koji utiču na uspjeh strategije s obzirom na svaku od uspravnih komponenti matrice. Tablica koja slijedi predstavlja logičku matricu u koju će se unositi podaci monitoringa implementacije strategija razvoja obrazovanja odraslih. LOGIČKA MATRICA logika strategije objektivno mjerljivi pokazatelji načini verifikacije pretpostavke preduvjeti strategijski ciljevi prioritarni cilj očekivani rezultati aktivnosti za postizanje rezultata Na osnovu informacija, analiza svih aspekata implementacije strategija razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini i logičkih matrica dostavljenih od strane nadležnih obrazovnih vlasti, a u skladu s dogovorenim sistemom koordinacije u BiH, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine će najmanje jednom godišnje, a po potrebi i češće informirati Vijeće ministara Bosne i Hercegovine o implementaciji Strateške platforme razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH. PRILOG I. ANEKS I. Međunarodni i evropski dokumenti - Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948.) - Izvješće UNESCO za razvoj obrazovanja: Učiti biti: svijet obrazovanja danas i sutra (1972.) - Izvješće UNESCO za razvoj obrazovanje: Učenje blago u nama (1996.) - Ugovor o Europskoj uniji (Ugovor iz Maastrichta (1992.) - Milenijska deklaracija (MDGs - 2000.) - Decenije pismenosti 2003.-2012 (2003.)

- Svjetske deklaracije o odgoju i obrazovanja za sve (1990.) - Dakarski okvir djelovanja - Obrazovanja za sve (2000.) - Preporuka o unaprjeđivanju obrazovanja odraslih (1976.) - Hamburška deklaracija o učenju odraslih (1997.) - Korištenje moći i potencijala učenja i obrazovanja odraslih za održivu budućnost: Okvir za djelovanje iz Belema (2009.)

- Rezolucija o osposobljavanju i razvoju ljudskih resursa (2000.) - Preporuka o razvoju ljudskih resursa (2004.) - Zaključci o vještinama za unaprjeđenu produktivnost, zapošljivost, rast i razvoj (2008.)

- Cjeloživotno učenje za sve (1996.) - Finansiranje cjeloživotnog učenja (1996.) - Nadići retoriku: Politike i prakse učenja odraslih - Glavne značajke (2003.)

- Protokol uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1952.) - Evropska socijalna povelja (1961.) - Rezolucija o socijalnom napredovanju radnika daljim stručnim osposobljavanjem (1969.) - Permanentno obrazovanje (1970.) - Preporuka o politici obrazovanja odraslih (1981.) - Rezolucija o školama druge šanse ili kako suzbiti nezaposlenost i isključenost obrazovanjem i osposobljavanjem (1999.) - Preporuka o neformalnom obrazovanju (2000.) - Preporuka o politici visokog obrazovanja u cjeloživotnom učenju (2002.) - Bijela knjiga Evropske komisije: Poučavanje i učenje - prema društvu koje uči (1995.) - Lisabonska strategija/Agenda (2000.) - Povelja o temeljnim pravima Evropske unije (2000.) - Memorandum o cjeloživotnom učenju (2000.) - Stvaranje jedinstvenog evropskog prostora cjeloživotnog učenja (2001.) - Rezolucija Vijeća o cjeloživotnom učenju (2002.) - Zaključci Vijeća EU o identifikaciji i vrednovanju neformalnog i informalnog učenja (2004.) - Odluka Evropskog parlamenta i Vijeća o uspostavljanju akcijskog programa na području cjeloživotnog učenja (2006.) - Bolonjska deklaracija (1999.) - Kopenhaška deklaracija, (2002.) - Dekada obrazovanja za održiv razvoj (2005.) - Obrazovanje odraslih: Nikad nije kasno za učenje (2006.) - Akcioni plan - Uvijek je pravo vrijeme za učenje (2007.) - Evropski kvalifikacijski okvir za cjeloživotno učenje (EQF) (2008.) - Nove vještine za nove poslove - Predviđanje i usklađivanje tržišta rada i potrebnih vještina (2008.) - EVROPA 2020 - Evropska strategija za pametan, održiv i inkluzivan razvoj - Strateški okvir za evropsku saradnju u obrazovanju i osposobljavanju - Obrazovanje i osposobljavanje 2020 (2010.) - Obnovljena agenda za obrazovanje odraslih (2011.) ANEKS II. Strateški okviri obrazovnog sektora - Strateški pravci razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini, s planom implementacije 2008.- 2015. ("Službeni glasnik BiH", broj 63/08 - Vijeće ministara BiH) - Strategija razvoja srednjeg stručnog obrazovanja i obuke u Bosni i Hercegovini 2007.-2013. ("Službeni glasnik BiH", broj 65/07 - Vijeće ministara BiH) - Strategija učenja o poduzetništvu u obrazovnim sistemima u Bosni i Hercegovini za period 2012.-2015 s akcionim planom implementacije (2012.) - Mapa puta i plan aktivnosti za uključivanje Bosne i Hercegovine u EU programe za cjeloživotno učenje i Mladi u akciji (do 2013.) ("Službeni glasnik BiH", broj 74/08 - Vijeće ministara BiH) - Strategija razvoja obrazovanja Republike Srpske za period 2010.-2014 - Strateški pravci razvoja visokog obrazovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine od 2012. do 2022. god. - Strategija razvoja visokog obrazovanja u Kantonu Sarajevo 2010.-2015

- Strategija razvoja odgojno obrazovnog sistema u Županiji Posavskoj 2009.-2015. ("Narodne novine Županije Posavske", broj 5/09.) - Odluka o usvajanju Strategije razvoja odgojno-obrazovnog sistema u Županiji Zapadnohercegovačkoj za period od 2009. do 2015. ("Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke", broj 08/09) ANEKS III. Strateški okvir drugih društvenih sektora - Strategija zapošljavanja u Bosni i Hercegovini 2010. - 2014. ("Službeni glasnik BiH", broj 77/10 - Vijeće ministara BiH) - Strategija zapošljavanja Federacije Bosne i Hercegovine 2009. - 2013. - Strategija zapošljavanja Republike Srpske 2011.- 2015. - Revidirana Strategija BiH za provedbu Aneksa 7 Daytonskog mirovnog Sporazuma - Politika u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini - Strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom u Federaciji BiH 2011. - 2015. - Strategija unapređenja društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2010. - 2015. - Revidirani Akcioni plan BiH o obrazovnim potrebama Roma - Omladinska politika Republike Srpske 2010. - 2015. - Strategija unapređenja društvenog položaja lica s invaliditetom u RS-u (2010.-2015.) - Strategija omladinske politike na području Zeničkodobojskog kantona za period 2009. - 2014. - Strategija razvoja Zeničko-dobojskog kantona od 2010. do 2020. godine ANEKS IV. Okvirni zakoni i kvalifikacijski okvir a) OKVIRNI ZAKONI - Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 88/07) - Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 18/03) - Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 63/08) - Okvirni zakon o visokom obrazovanju u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 59/07 i 59/09) - Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje ("Službeni glasnik BiH", broj 88/07) b) KVALIFIKACIJSKI OKVIR - Osnove kvalifikacijskog okvira u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 31/11) - Vijeće ministara BiH c) DOKUMENTI POTREBNI ZA DALJNJE PROVOĐENJE BOLONJSKOG PROCESA U BiH (Vijeće ministara BiH) - Okvir za visokoškolske kvalifikacije u BiH (Službeni glasnik BiH", br. 13/08) - Provođenje okvira za visokoškolske kvalifikacije u BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 13/08) - Standardi i smjernice za osiguranje kvalitete u visokom obrazovanju u BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 13/08) - Preporuke za implementaciju osiguranja kvalitete u visokom obrazovanju u BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 13/08) - Državni akcioni plan za priznavanje kvalifikacija u BiH (Službeni glasnik BiH", br. 13/08) - Model dodatka diplome za BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 13/08) - Priručnik za korisnike za model dodatka diplomi za BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 13/08).

ANEKS V. Pregled zakona iz oblasti obrazovanja USTAVNE JEDINICE NAZIV ZAKONA SLUŽBENI GLASNIK Broj Naziv

REPUBLIKA SRPSKA

Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju 74/08, 106/09, 104/11 "Službeni glasnik Republike Srpske" Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju 74/08, 106/09, 104/11 Zakon o visokom obrazovanju 73/10, 104/11 Zakon za obrazovanje odraslih 59/09, 1/12

FBiH

1. Unsko-sanski kanton

Zakon o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju 5/04, 7/10 "Službene novine Unskosanskog kantona" Zakon o srednjem obrazovanju 17/12 Zakon o visokom obrazovanju 8/09

2. Županija Posavska

Zakon o osnovnom školstvu (2004., 2008.) 3/04, 4/04, 8/08, 7/12 "Narodne novine Županije Posavske" Zakon o srednjem školstvu (2004.) 3/04, 4/04, 3/08, 8/08, 4/11, 7/12 Zakon o visokom obrazovanju 1/10, 4/11

3. Tuzlanski kanton

Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju 6/04, 7/05, 17/11 "Službene novine Tuzlanskog kantona" Zakon o srednjem obrazovanju i odgoju 17/11 Zakon o visokom obrazovanju 8/08, 11/9, 12/11

4. Zeničko-dobojski kanton

Zakon o osnovnoj školi 5/04, 20/07, 9/11 "Službene novine Zeničko-dobojskog kantona" Zakon o srednjoj školi 5/04, 20/07, 19/09, 9/11 Zakon o visokom obrazovanju 6/09

5. Bosansko-podrinjski kanton

Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju 5/04, 6/09 "Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona" Zakon o srednjem obrazovanju i odgoju 10/11 Zakon o visokom obrazovanju 2/10

6. Srednjobosanska županija/kanton

Zakon o osnovnoj školi 11/01, 17/04 "Službene novine Srednjobosanskog kantona" Zakon o srednjoj školi 11/01, 17/04 Zakon o visokom obrazovanju 4/13

7. Hercegovačko-neretvanska županija/kanton

Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju 5/00, 4/04, 5/04

"Narodne novine Hercegovačko neretvanske županije"

Zakon o srednjoškolskom odgoju i obrazovanju 8/00 Zakon o visokom obrazovanju 4/12

Ponedjeljak, 15. 12. 2014. S L U Ž B E N I G L A S N I K B i H Broj 96 - Strana 17

8. Županija Zapadnohercegovačka

Zakon o osnovnom školstvu 6/04, 8/04, 8/08, 10/08, 14/08, 12/11 "Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke" Zakon o srednjem školstvu 6/04, 8/04, 8/08, 14/08, 12/11 Zakon o visokom obrazovanju 10/09

9. Kanton Sarajevo

Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju 10/04, 21/06, 26/08, 31/11 "Službene novine Kantona Sarajevo" Zakon o srednjem obrazovanju 10/04, 34/07 Zakon o visokom obrazovanju 22/10

10. Hercegbosanska županija ili Kanton 10

Zakon o osnovnom školstvu 12/04, 12/08 "Narodne novine Hercegbosanske županije" Zakon o srednjem školstvu 12/04, 12/08 Zakon o visokom obrazovanju 9/09

BRČKO DISTRIKT BiH

Zakon o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama u BDBiH 10/08, 25/08 "Službeni glasnik BD BiH" Zakon o visokom obrazovanju BDBiH 30/09

ANEKS VI. Zakonodavni okvir drugih društvenih sektora NIVO VLASTI NAZIV ZAKONA SLUŽBENO GLASILO Broj Naziv BiH Zakon o Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine 21/03, 43/09 "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" FEDERACIJA BiH Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba 41/01, 22/05 "Službene novine Federacije BiH" REPUBLIKA SRPSKA Zakon o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti 30/10 "Službeni glasnik Republike Srpske" Zakon o republičkoj upravi Republike Srpske 118/08, 74/10, 86/10 BRČKO DISTRIKT BiH Zakon o zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti 33/04, 19/07, 25/08 "Službeni glasnik BD BiH" Zakon o zapošljavanju stranaca BDBiH 15/09, 19/09

Na temelju članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 110. sjednici održanoj 23.

listopada 2014. godine, donijelo je ODLUKU O USVAJANJU STRATEŠKE PLATFORME RAZVOJA OBRAZOVANJA ODRASLIH U KONTEKSTU CJELOŽIVOTNOG UČENJA U BOSNI I HERCEGOVINI, ZA RAZDOBLJE 2014.-2020. Članak 1. (Predmet Odluke) (1) Ovom odlukom usvaja se Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini, za razdoblje 2014.-2020. (u daljnjem tekstu: Strateška platforma).

(2) Strateška platforma je sastavni dio ove odluke. Članak 2. (Sadržaj i primjena Odluke) (1) Strateška platforma usvojena ovom odlukom predstavlja pravni okvir i temelj za djelovanje i suradnju nadležnih tijela, institucija, organizacija i pojedinaca na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini, na planu usvajanja i pune implementacije neophodnih strateških i/ili drugih razvojnih dokumenata o i u vezi s obrazovanjem odraslih. (2) Strateškom platformom se utvrđuju globalne smjernice razvoja obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, za razdoblje 2014.-2020. godina, kao zajednička platforma za razvoj suvremenih politika obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, zasnovanih na konceptu cjeloživotnog učenja. (3) Strateška platforma uspostavlja osnovu za sustavni međusektorski pristup strateškom planiranju razvoja obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini i inicira neophodne reformske procese u ovom području koji treba da doprinese većoj konkurentnosti na tržištu znanja i rada,

povećanoj mobilnosti i profesionalnoj fleksibilnosti pojedinca, te društveno-ekonomskoj revitalizaciji. Članak 3. (Stupanje na snagu) Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH". VM broj 187/14 23. listopada 2014. godine Sarajevo Predsjedatelj Vijeća ministara BiH Vjekoslav Bevanda, v. r.